View the original article

СУСПІЛЬСТВО

Представники УПЦ (МП) «усіляко сприяли окупації» – автор книги «Релігія на війні»

Олена Бадюк Роман Спірідонов Крим.Реалії

21 листопада 2026, 22:00

Окупований Крим. Митрополит УПЦ (Московського патріархату) Платон благословляє російську зенітну ракетну систему великої і середньої дальності С-400 «Тріумф», розгорнуту в Феодосії, 14 січня 2017 року

«Релігія на війні». В Україні вийшла книга журналіста й дослідника, уродженця Севастополя Олексія Гордєєва. У ній автор досліджує роль релігійних організацій під час російської окупації Криму, бойових дій на Донбасі та повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Серед тем – співпраця релігійних діячів з окупантами, переслідування релігійних громад і допомога священнослужителів українським військовим та цивільним.

Як Росія використовувала релігію для окупації Криму та інших регіонів України? Що відбувалося з громадами, які не прийняли окупацію? Та які свідчення про ці події зібрав автор? Про це з **Олексієм Гордєєвим** поговорила в ефірі проєкту Радіо Свобода Крим.Реалії **Олена Бадюк**.

View the media content

У книзі «Релігія на війні» багато уваги присвячено співпраці **УПЦ (Московського патріархату)** з російськими військовими та спецслужбами. У книзі також є 14 інтерв'ю з православними, протестантськими, греко-католицькими й мусульманськими лідерами та капеланами. Видання також висвітлює низку інших тем – від масштабної шкоди, завданої російською агресією українській релігійній інфраструктурі, до використання Кремлем самої віри як зброї, системного колабораціонізму верхівки й низів УПЦ (МП) з російською владою в Криму та на інших окупованих територіях України. Йдеться в ній і про приклади служіння українських капеланів, священників.

Олексій Гордєєв також автор книги «Церква на Майдані» 2016 року про вплив віри під час Революції гідності.

«Релігія на війні» підбиває підсумки розпочатого тоді дослідження ролі релігійного чинника – від моменту окупації Криму до повномасштабного вторгнення РФ до України.

«Я зрозумів, що справді варто продовжувати цю тему. По-перше, у мене є богословський бекграунд, який дозволяє розуміти суть церковних процесів. Крім того, у мене є можливість описувати ці процеси, оскільки за фахом я фахівець із комунікацій і журналіст-фрилансер», – розповів в ефірі Радіо Крим.Реалії Олексій Гордєєв.

Олексій Гордєєв, автор книги «Релігія на війні»

Soft power російського впливу

Починаючи з 1991 року Кремль використовував російське православ'я як soft power (*м'яку силу – ред.*) свого впливу в Криму, каже Гордєєв. Він, як севастополець, який прожив у цьому місті до 2002 року, спостерігав за цим процесом.

«Я бачив, як московські священники і від РПЦ, і від Московського патріархату, я маю на увазі УПЦ (МП), усіляко допомагають утвердженню ідеології «русского мира» і певною мірою демонізують інші погляди. По суті, це цілий комплекс ідей, згідно з якими російська історія, російська мова і російська культура є домінуючими і вирізняються на тлі всіх інших. Я бачив це в Севастополі», – каже Олексій Гордєєв.

Зліва направо: Московський патріарх Кирило (Гундєєв), президент РФ Володимир Путін, митрополит Одеський та Ізмаїльський УПЦ (МП) Агафангел (Саввін) і митрополит Сімферопольський та Кримський УПЦ (МП) Лазар (Швець) у Києво-Печерській лаврі. Україна, 27 липня 2013 року

Росія використовувала вплив церкви і під час окупації Криму, зазначає журналіст.

«Я не міг не помітити, яким чином священники, митрополити та єпископи УПЦ (МП) усіляко сприяють окупації, підбадьорюють російських військових і, навпаки, не підтримують українських військовослужбовців, щоб ті чинили спротив агресії», – розповів Олексій Гордєєв.

Митрополит Сімферопольський і Кримський УПЦ (МП) Лазар (у центрі) та російський глава Криму Сергій Аксьонов (праворуч) під час акції пам'яті «Безсмертний полк» у Сімферополі. Крим, 9 травня 2017 року

Досліджуючи участь представників УПЦ (МП) в окупації Криму, Олексій Гордєєв використовував як матеріали церковних організацій, так і незалежні журналістські публікації.

За його словами, значна частина інформації про взаємодію духовенства з російськими військовими була доступна безпосередньо на офіційних ресурсах релігійних структур. Автор вивчав також місцеві репортажі й публікації російських медіа. Одним із джерел став матеріал видання «Медуза», в якому докладно розповідалося про те, як російські священнослужителі допомагали закріпленню російської влади.

«Насправді УПЦ (МП) була настільки впевнена в собі, що її представники не соромилися писати про свій колабораціонізм просто на сайтах. Про те, як вони благословляли військові навчання, відкриття курсів для курсантів. Усе це дуже докладно відображалося на їхніх офіційних церковних сайтах. І дослідникові досить нескладно підрахувати кількість таких благословень тощо», – зауважує Гордєєв.

Священник РПЦ Московського патріархату благословляє російських новобранців на військову службу. Севастополь, Крим, 22 жовтня 2025 року

Водночас у релігійних громад, які не підтримали окупацію, почалися проблеми, розповідає журналіст. Представники Київського патріархату, греко-католики та інші релігійні групи стикалися з обмеженнями. Українських священнослужителів залякували й попереджали, щоб вони не перешкоджали встановленню нового порядку.

«Коли з'явилися російські військові, яких я свідомо називаю «зеленими чоловічками», тому що це пропагандистський прийом, покликаний зробити їх, так би мовити, м'якшими та приємнішими, російські військовослужбовці, звісно, лякали, залякували і погрожували українським священнослужителям, щоб ті не заважали процесам окупації, захопленню майна тощо», – каже Олексій Гордєєв.

Архієпископ Климент біля захопленого в Криму храму УПЦ Київського патріархату, 31 серпня 2017 року

Спершу громади ще могли продовжувати діяльність, використовуючи українські документи. Проте російська влада вимагала переоформити релігійні організації відповідно до російського законодавства. Для тих, хто цього не зробив, поступово виникали адміністративні перешкоди.

Кримська модель для Донбасу та півдня України

У книзі Гордєєв розглядає Крим як одну з моделей, яку Росія намагалася використати під час захоплення інших українських територій. Після 2014 року аналогічні процеси, за його словами, відбувалися в окупованих частинах Донецької та Луганської областей.

При цьому сценарій захоплення сходу України відрізнявся від кримського. Росія не змогла повторити на Донбасі той самий варіант встановлення контролю, тому використала збройні формування. Одним із таких епізодів стало захоплення Слов'янська навесні 2014 року загоном **Ігоря Гіркіна**. Гордєєв нагадує, що в місті встановився режим насильства, який супроводжувався катуваннями та переслідуваннями людей.

«Те, що відбувалося в Слов'янську, ми всі знаємо. Це було справжнє жахіття, територія, де було відсутнє верховенство права. Саме в Слов'янську сталася трагічна історія з убивством чотирьох українських протестантів – двох синів старшого пастора, **Рувіма** й **Альберта Павенків**, та двох дияконів місцевої

[Євангельської] церкви – **Володимира Величка** та **Віктора Бродарського**. Це зробили бойовики, які асоціювали себе з Російською православною армією та православною ідеологією», – сказав Олексій Гордєєв.

Російський полковник Ігор Гіркін (Стрєлков) у Донецьку, 2014 рік

Після повномасштабного вторгнення, зазначає дослідник, подібна практика поширилася на нові окуповані території. Зокрема, на Херсонщині та в Запорізькій області представники духовенства також стикалися з погрозами, переслідуваннями й катуваннями.

Дослідник вважає важливим розглядати релігійні переслідування не як окремі епізоди, а в контексті загальної політики Росії на окупованих територіях. Тиск на громади, обмеження їхньої діяльності та насильство щодо священнослужителів супроводжували встановлення російського контролю, зазначає Гордєєв.

Віра як зброя та як захист

При цьому книга Гордєєва не зводиться до критики УПЦ (МП) та розповідей про співпрацю представників духовенства з російськими військовими. Автор спеціально включив до неї історії священнослужителів різних конфесій, які під час війни допомагали українським військовим і цивільним.

«Я не хотів зосереджувати книгу виключно на УПЦ (МП), це було б дуже несправедливо... Я наситив книгу історіями, власними інтерв'ю з людьми – греко-католицькими, православними й протестантськими капеланами, які показали, що віра може бути не лише зброєю, як у випадку з Кремлем, який перетворює віру на меч, а й справжнім щитом, що дає силу, натхнення та надію, коли, можна сказати, надія вийшла з чату. Таких історій 14. Ними я завершив книгу», – розповів Олексій Гордєєв.

Військовослужбовці українських сил територіальної оборони отримують благословення під час складання присяги на вступ до лав війська на тлі російського масштабного вторгнення в Україну. Київ, Україна, 1 квітня 2022 року

Одна з історій, яку виокремлює автор, пов'язана з баптистським капеланом **Володимиром Вшивкіним**. Він постійно носив із собою гранату, щоб не потрапити в полон. Для дослідника ця розповідь стала приводом замислитися над тим, наскільки сильним був страх перед можливими катуваннями та переслідуваннями. Через такі історії автор показує, що капеланське служіння під час війни не обмежується духовною підтримкою й богослужіннями. Воно передбачає готовність бути поруч із людьми в найнебезпечніших обставинах і розділяти їхні переживання.

«Усі ці історії – історії на межі. Тобто тут немає місця комфорту, звичному життєвому ладу, уявленню про те, що в нас робочий день із дев'ятої до шостої. Це, знаєте, як категорія Старого Заповіту – всеспалення, коли тварину спалювали цілком і повністю. Так от, капеланська робота – це жертва всеспалення, коли

людина повністю віддає себе. І про це теж потрібно пам’ятати, поважати й цінувати це сьогодні», – каже Олексій Гордєєв.

Сулейман Хайруллаєв, військовий капелан, під час інтерв’ю для Крим.Реалії

Релігія не стала причиною російського нападу на Україну і не є головним поясненням того, чому українці захищають свою країну, каже автор. Проте для багатьох військовослужбовців релігійні переконання стають важливим мотиватором, допомагають пояснити власний вибір і знаходити сили для захисту близьких.

«Найголовніше – ця війна не є священною. По-друге, за своєю суттю ця війна не є релігійною... Але для дуже багатьох людей релігія – у християнській, юдейській чи мусульманській традиції – є потужним мотиватором, що пояснює, чому вони йдуть до армії, чому захищають свої сім’ї. Тому що можна процитувати слова Ісуса з Євангелія: «Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх». Саме на цьому я хотів би зробити акцент», – сказав Олексій Гордєєв.

За словами Гордєєва, його книга – це можливість побачити, наскільки різною може бути роль релігії під час війни: від інструменту політичного впливу та виправдання насильства до джерела надії та підтримки для тих, хто захищає свою країну і допомагає іншим пережити наслідки російської агресії.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

У двох областях «де-юре немає жодної громади Московського патріархату» – предстоятель ПЦУ

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

У Почаївської лаври виявили ознаки афілійованості з РПЦ – ДЕСС

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Голосіївську пустинь» УПЦ (МП) визнали афілійованою із забороненою релігійною організацією

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Голова Держетнополітики звинувачує УПЦ (МП) у затягуванні справи про ліквідацію Київської митрополії

Олена Бадюк

Із червня 2019 року була редактором вечірнього шоу на Радіо Крим.Реалії (проєкт Радіо Свобода). Із осені 2021 року працюю в команді проєкту Радіо Свобода «Новини Приазов'я».

Крим.Реалії

Передрук із «Крим.Реалії» / «Крым.Реалии»

© Радіо Свобода, 2026 | Усі права застережено.